

DERSİN UYGULANIŞI:

PHA 106 YONTMATAŞ ALETLERDE MORFOLOJİK TİPOLOJİ dersinde işlenen ve aşağıda detayları tekrar verilen “Taş delgi” lerin özellikleri üzerine Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Tarih Öncesi Arkeolojisi laboratuvarında uygulamalı çalışmalar gerçekleştirilecektir.

TAŞ DELGİ (PERÇOİR)

Tanım:

İki taraflı, bazen almaşan düzeltilemlerle açık bir biçimde ileri doğru çıkmış, tek ya da iki omuzlu; düz, eğik ya da obruklu uç gösteren yonga ya da dilgilerdir.

Olası kullanımları: Bu aletler odun, kemik ve deriyi delmeye yarıyorlardı. Bunların çok küçük olanları, delikli iğnelerin deliklerinin açılması, kolye boncuklarının delinmesi gibi son derece ince işlerde kullanılıyorlardı.

Taş delgiler, uçlarının ve uygulanacağı nesnelere özelliğine göre, itme ile delme ya da döndürerek delme işlemlerinde kullanılıyorlardı. Bu sonuncu delme işlemi Semenov tarafından ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır: Yarım ya da çeyrek daire çevirerek delmek, burguyla delmenin ana ilkesidir.

Bir insan elinin bir döndürme yönünde en fazla üç çeyrek daire yapmaya erkli olması nedeniyle bu delme işleminde elin zaman zaman kaldırılması gerekir. Tam bir döndürme hareketi yapabilmek için elin aletten kaldırılması ve pozisyonunun değiştirilmesi gerekmektedir. Bu “kesikli döndürme” yöntemidir ve tek elle yapılır. Bu yolla oluşturulan delik, alet ekseninin, her elin çekilişinde şu ya da bu yöne yatması nedeniyle, genel çizgileri yönünden düzgün değildir ve delicinin genişliğinden daha büyük bir çapa sahiptir. Oysa el ayaları arasında, sürekli değiştirerek döndürme ile yapılan iki elle delme, devinime daha büyük bir hız verir. Bu şekilde oluşturulan delik daha düzenlidir. Yine delinen nesnenin özellikleri de deliğin şeklini etkiler. Nesne ne denli yumuşaksa, deliğin şeklinde o oranda sapma olur.

Çakmaktaşı delgiler her ne kadar sert iseler de keskin döndürmelerde kolaylıkla kırılabilirler.

Alt tipleri:

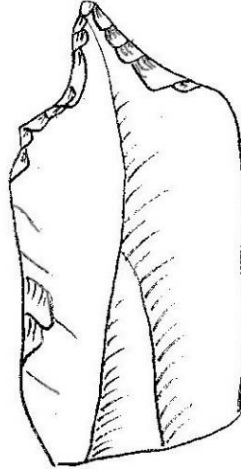
Üst Paleolitikte dikkat çekici bir yüzdeye ulaşan bu aletler, alt ve orta Paleolitik endüstriler arasında da ele geçmiştir. Ancak, söz konusu devirlerde alt tiplerinin fazlaca çeşitlilik göstermediği de bilinen bir gerçektir.

Alt ve Orta Paleolitik dönemler açısından başlıca taş delgi tipleri şunlardır:

- Eksende taş delgi
- Eğik taş delgi
- Köşede taş delgi
- Tipik olmayan taş delgi

Eksende taş delgi: Taş delginin iş gören ucunun yonga ekseninde bulunması.

Eğik taş delgi: Taş delginin iş gören ucunun yonga eksenine göre sağ ya da sol tarafta bulunması.

Eğik taş delgi

Köşede taş delgi: Ucu, kenarlarından birinin uzantısında bulunan taş delgidir.

Tipik olmayan taş delgi: Ucunun kenarlarından biri, bir kırık ya da düzeltisiz bir kenardan oluşuyorsa bu tiplere “tipik olmayan taş delgi” denilmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Bordes,F., Typologie du Paléolithique Ancien et Moyen, Presse du CNRS, Paris, 1998

Yalçinkaya, I., Alt ve Orta Paleolitik Yontmataş Endüstrileri Biçimsel Tipolojisi ve Karain Mağarası, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989